

original scientific article
received: 2014-04-08

UDC 811.163.6'28

GOVOR KRAJA BANJA LOKA (SLA T283) (PO GRADIVU ZA SLA)

Januška GOSTENČNIK

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Dialektološka sekcija, Novi trg 4, 1000 Ljubljana, Slovenija
januska.gostencnik@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

V tem prispevku je predstavljen govor kraja Banja Loka, ki sinhrono gledano spada v kostelsko narečje dolenjske narečne skupine. Govor je vključen v mrežo krajev Slovenskega lingvističnega atlasa (SLA T283). Namen prispevka je predvsem narediti urejen pregled gradiva, ki ga je leta 1983 zbrala in zapisala Milojka Glavič-Štampfl, v obliki fonološkega opisa in predstaviti nekatere problematične vidike omenjenega govora, in sicer predvsem različna refleksa za stalnodolgi in kratkoakutirani jat v nezadnjem besednem zlogu ter refleks stalnodolgega o.

Ključne besede: Banja Loka, kostelsko narečje, dolenjska narečna skupina, Slovenski lingvistični atlas;

LA PARLATA DEL LUOGO DI BANJA LOKA (SLA T283) (SECONDO IL MATERIALE PER LO SLA)

SINTESI

Il presente contributo tratta della parlata del luogo di Banja Loka, che dal punto di vista della linguistica sincronica appartiene al dialetto di Kostel che fa parte del gruppo dialettale della regione Dolenjska. La parlata di Banja Loka è inserita nella rete dei luoghi dell'Atlas linguistico sloveno (SLA P283). Lo scopo di quest'articolo è soprattutto revisionare il materiale, che è stato raccolto e scritto nel 1983 da Milojka Glavič-Štampfl, nonché presentare alcune problematiche della parlata, soprattutto i differenti riflessi della jat lunga stabile e della jat corta ascendente nella sillaba non finale.

Parole chiave: Banja Loka, dialetto di Kostel, gruppo dialettale della regione Dolenjska, Slovenski lingvistični atlas (Atlante linguistico sloveno)

1 UVOD¹

Banja Loka je naselje, ki leži ob cesti Kočevje-Petri na v občini Kostel, do leta 1998 pa je bila del Občine Kočevje.

Govor Banje Loke se sinhrono uvršča v kostelsko narečje dolenske narečne skupine. Diahrono gledano spada kostelsko narečje v dolensko narečno ploskev, ki je del južnih slovenskih narečij.

V obravnavanem krajevnem govoru Banje Loke je problematično dvojje:

- dosledno ločevanje refleksov za stalnodolgi jat in za kratkoakutirani jat v nezadnjem besednem zlogu, kar je za govor dolenske skupine nepričakovano;
- pričakovana monoftongizacija dol. **ū* < J sln. **ou* < issln. **ō* se težko aplicira na obravnavan krajevni govor, na kar opozarja že Matej Šekli (2013).

1.1 Dosedanje obravnave in klasifikacija

Govor Banje Loke so obravnavali Fran Ramovš, Jakob Rigler in Tine Logar, vendar nikoli kot posamični krajevni govor, temveč vedno le znotraj splošne obravnave kostelskih govorov oz. narečja.

Fran Ramovš je v svoji *Dialektološki karti slovenskega jezika* (1931) govor Banje Loke v okviru kostelskih govorov prištel h govorom belokranjskega narečja kot dela dolenske narečne osnove, na karti pa jih je narisal tudi na desni breg Kolpe (s precej naselji v okolici Delnic in Čabra).² Na severu je vključil tudi Lazec, severovzhodna meja pa je bila Kočevska (po Toporišču kasneje poimenovani »mešani kočevski govori«).

Uvrstitev k belokranjskim govorom je Ramovš utemeljeval s stopnjo srbohrvaškega vpliva, ki naj bi bil močan tudi v kostelskih govorih oz. »ker je ta govor po svojem postanku, razvoju in po svojem bistvu takšen kot belokranjski, ga štejem kar k njim.« (Ramovš, 1935, 136). Glede na količino srbohrvaških primesi je ločeval šokarski govor, osrednji belokranjski, južni belokranjski in kostelski govor, z najmanjšo stopnjo te primesi - sem, po karti sodeč, spada tudi govor Banje Loke - (Ramovš, 1931, 33).³ Prvi obširnejši pregled jezikovnih značilnosti kostelskega govora je podal Ramovš v *Dialektih* (1935, 142), nato pa še v *Kratki zgodovini slovenskega jezika* (1995, 136).⁴

Jakob Rigler je v svojem komentarju Toporišičevega poimenovanja »mešani kočevski govori« leta 1965 predlagal združitev v posebno skupino govorov kočevskega območja in govorov ob Kolpi ter v južni Beli krajini. Nekateri izmed teh govorov namreč izstopajo iz dolenske narečne skupine, vsi pa da imajo drugačen akustični vtis. Po njegovem mnenju bi v to skupino lahko spadalo območje, ki ga je na svoji skici diahrono razvrstitve slovenskih narečij označil z B. Rigler je namreč na svoji karti izpustil območje kostelskega narečja kot nejasno. Prvotno naj bi v to skupino spadala tudi nekatera področja z današnje hrvaške strani (Rigler, 2001, 297).⁵

Tine Logar je obravnaval kostelsko narečje v sklopu t. i. belokranjsko-obkolpskih govorov, ki jih je definiral kot »bolj ali manj mešane slovensko-hrvaško-srbske govore med Gorjanci in kočevskimi gozdovi ter Kolpo in Čabranko od Starega trga ob Kolpi do Osilnice in od tod naprej do Babnega Polja« (ES I, 1987, 222).

Prvi podroben zapis krajevnega govora Banje Loke je nastal leta 1983 za potrebe Slovenskega lingvističnega atlasa (dalje SLA), ko je zapis za T283 naredila Milojka Štampfl-Glavič⁶ v okviru svojega diplomskega dela.⁷ Iz tega gradiva izhajamo tudi v tem prispevku.

1.2 Umestitev govora Banje Loke

Obravnavani krajevni govor sinhrono gledano spada v kostelsko narečje dolenske narečne skupine. S severozahodne strani ga objema notranjsko narečje, s severa dolensko narečje, z zahodne strani mešani kočevski govori, z jugovzhodne strani pa južnobelokranjsko narečje.

Diahrono gledano spada kostelsko narečje v dolensko narečno ploskev, ki je del južnih slovenskih narečij. Jakob Rigler (2001, 32) je območje kostelskega narečja na svoji karti diahrono razvrstitve slovenskih narečij (označi ga s črko B) izpustil kot nejasno. Matej Šekli (2009, 307) pa ga izvaja iz dolenske narečne ploskve.⁸

Dolensko narečno ploskev definirajo naslednji starejši jezikovni pojavi: zgodnje daljšanje issln. kratkih akutiranih nezadnjih besednih zlogov, vzporedni razvoj issln. stalnodolgega jata in stalnodolgega o (issln. **ē* in **ō* > J sln. **eĭ* in **ou* > dol. **eĭ* in **ū*⁹); sovpad refleksov stalno dolgega e, novoakutiranega e in e-jevskega nosnika kot posledica zgodnje podaljšave kratkonaglašanih

1 Besedilo je bilo v celoti pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola, ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (www.zrc.sazu.si) razvil Peter Weiss.

2 Ramovš pravi (1931, 59): »Tudi onstran Kolpe, v gorskem Kotaru, razmere niso bile nič drugačne; zato pa je toliko skupnosti med kostelskim dialektom in govorico v Delnicah in Lokvah.«

3 Predvideva se, da je Ramovš poznal samo JV del kostelskih govorov.

4 Prva izdaja iz leta 1936.

5 Prva izdaja tega Riglerjevega prispevka je iz leta 1975.

6 Danes Milojka Mansoor.

7 Sprva Tine Logar ni zaupal slušnemu vtisu študentke, saj ni bila govorka krajevnega govora Banje Loke. Izkazalo pa se je prav nasprotno, in sicer da je bila Milojka Mansoor izvrstna zapisovalka tega govora.

8 Iz te predpostavke izhajamo tudi v tem prispevku.

9 Na položajni izostanek monoftongizacije **ou* (< issln. **ō*) v nekaterih obrobni govori (Vipava in okolica notranjskega narečja) je opozorjeno v Šekli, 2009, 306.

nezadnjih besednih zlogov (issln. $*\tilde{e}/*\tilde{e}- = *\tilde{e}/*\tilde{e}- > *\tilde{e} >$ dol. $*ie$); sovpad refleksov novoakutiranega *o* in *o*-jevskega nosnika kot posledica zgodnje podaljšave kratkonaglašanih nezadnjih besednih zlogov (issln. $*\tilde{o}- = *\tilde{o}/*\tilde{o}- > *\tilde{o} >$ dol. $*uo$); vokalizacija polglasnika v smeri proti *a* (issln. $*\tilde{a}/*\tilde{a}- =$ issln. $*\tilde{a}/*\tilde{a}- >$ dol. $*\tilde{a}$).

V svojem inventarju nenaglašenega vokalizma pozna govor Banje Loke tako kratke nenaglašene samoglasnike kot tudi dolge nenaglašene samoglasnike.¹⁰ Pojavov moderne vokalne redukcije ne izkazuje. Dolgi nenaglašeni samoglasnik se vedno nahaja v ponaglasnem položaju in je rezultat poznejših nesplošnoslovenskih naglasnih umikov (umik s končnega dolgega zaprtega in odprtega zloga, umik s končnega zaprtega kratkega zloga).

1.3 Problematika jatovskih refleksov

Območje kostelskega narečja lahko v grobem ločimo na njegov SZ del in JV del. Mejo bi lahko postavili nekoliko južneje od Bosljlive Loke. SZ del (z izjemo govora Čabra in delno Drage) ima diftonške reflekske za nekdanji jat ($e:i <$ issln. $*\tilde{e}/*\tilde{e}-$), medtem ko ima JV del monofonške ($e:$ oz. $\acute{e}: <$ issln. $*\tilde{e}/*\tilde{e}-$). Izvajanje kostelskega narečja iz dolenske narečne ploskve predvideva sovpad refleksov za stalnodolgi jat in kratkoakutirani jat v nezadnjem besednem zlogu, kar kostelski govori (večinoma) tudi izkazujejo. Izjema je krajevni govor Banje Loke, ki, sodeč po gradivu za SLA, dosledno ločuje reflekske za stalnodolgi jat ($e:$) in kratkoakutirani jat v nezadnjem besednem zlogu ($\acute{e}: \acute{e}$). Primerjaj: $g'r\acute{e}:x$, prid. m. $'b\acute{e}:u$, $'l\acute{e}:s$, $'m\acute{e}:x$, $'s'm\acute{e}:x$, $'l\acute{e}:p$, $'c\acute{e}:p$, $'s'l\acute{e}:p$, $'k'o's\acute{e}:nca$, $'l\acute{e}:š\acute{n}\acute{e}k$, $'k'l\acute{e}:š\acute{c}e$, $'r\acute{e}:tka$; $m'l\acute{e}:ko$, $'d\acute{e}:te$, $'z'v\acute{e}:zda$, $'s'v\acute{e}:ča$, $'s't\acute{e}:na$, $'g'n\acute{e}:zdo$, $'d'l\acute{e}:to$; im. mn. $'l\acute{e}:ta$, im. mn. $'m\acute{e}:sta$, $'b\acute{e}:š\acute{e}:da$, $'č'r\acute{e}:šna$, $'m\acute{e}:sac$, $'v\acute{e}:t\acute{e}r$; $'b'r\acute{e}:za$, $'c\acute{e}:sta$, $'n\acute{e}:v\acute{e}:sta$, $'s't'r\acute{e}:xa$, $'p\acute{e}:na$, $'l\acute{e}:to$, $'m\acute{e}:sto$, $'k'o'l\acute{e}:no$, $'r\acute{e}:zat$, $'p'o'v\acute{e}:dat$, $'s\acute{e}:me$.

Fran Ramovš je najprej v *Dialektih* (1935, 142) nato pa še v *Kratki zgodovini slovenskega jezika* (1995, 136)¹¹ prvi podal obširnejši pregled jezikovnih značilnosti kostel-

skega govora. Za issln. $*\tilde{e}/*\tilde{e}-$ Ramovš navaja diftong ie .¹² Vendar tega refleksa ne najdemo v govoru Banje Loke, tako kot tudi ne v sosednjih kostelskih govorih.¹³

Tine Logar je v svojem poročilu s terena (z dne 26. januarja 1957)¹⁴ v Vasi - Fari pri Kostelu med drugim podal reflekske vseh vokalov. Za issln. $*\tilde{e}/*\tilde{e}-$ je zapisal dva refleksa, in sicer $e:$ in $\acute{e}:$. Glede te dvojničnosti pripomni, »da kljub spraševanju ne morem reči, kdaj govore $\tilde{e}$ in kdaj $\acute{e}$ «. ¹⁵ Logar se sklicuje na Ramovša, ki je za kostelski govor za jat navedel refleks ie (1935, 142), kar naj bi po Logarjevem mnenju predstavljalo starejše stanje,¹⁶ in svoje dvojnične reflekske razlaga s tem, da je tako šele v zadnjih desetletjih prišlo do asimilacije $ie > \tilde{e}/\acute{e}$.¹⁷

Tako je bilo Logarjevo mnenje, preden je poznal govor Osilnice, ki leži severno od Bosljlive Loke. V svojem poročilu (z dne 7. februarja 1957)¹⁸ s terena v Osilnici je zapisal: »V diftongu $\tilde{e}i$ je diftongični i že slabo slišen. Zato sem mnenja, da se tu vrši proces monofongizacije, ki je v Kostelu že dosežen. S tem popravljam svoje mnenje o kostelskem $\tilde{e}/\acute{e}$, ki sem ga napisal v prejšnjem poročilu« (2. stran tipkopisa). S tem Logar torej zavrne razlago, zapisano v poročilu iz Vasi oz. Fare pri Kostelu, in dalje o »Ramovševem« kostelskem refleksu ie ne piše več. Logar s tem izpeljuje refleksa $e:$ in $\acute{e}:$ v Vasi iz $*\tilde{e}i$.

Vendar pa po poročilih s terena sodeč Logar ni bil seznanjen z govorom Banje Loke,¹⁹ tako tudi ni mogel vedeti za tamkajšnje različne reflekske jata.

Sonja Horvat (Horvat, 1994, 309) v svojem povzetku dolgega vokalizma predstavljenih kostelskih govorov prav tako opozarja, da imajo vsi trije sistemi » $\tilde{e}$ kot poseben fonem /.../, južnokostelski govor²⁰ $\acute{e}$, to je izjemno ozki e . Neizkušen zapisovalec ga težko loči od manj ozkega e , ki zastopa druge *e*-jevske foneme (razen e v tipu $\acute{z}e:na$). Tako je npr. v zapisu Banje Loke 1983, kjer nista z gotovostjo ločeni *e*-jevski in *o*-jevski ožini.« Vendar pa se z zadnjim delom tega zapisa težko strinjamo, saj je v celotnem zapisu za SLA za Banjo Loko dosledno ločevanje manjše in večje ožine pri jatu glede na praslovanski tonem.

10 Tako tudi sosednji krajevni govor Delača.

11 Prva izdaja iz leta 1936.

12 Za issln. $*\tilde{o}/*\tilde{o}-$ in $*\tilde{o}$ podaja Ramovš refleks uo .

13 Med narečji dolenske narečne ploskve poznata danes refleks ie severnobelokranjski govor Starega trga ob Kolpi in rižansko podnarečje istrskega narečja.

14 Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

15 Tine Logar v rokopisu zapisa za SLA za Vas na prvi strani zapiše, da eden izmed informatorjev izgovarja jat ožje »kot ga običajno govore v Vasi«. To razlaga s tem, da je informatorjeva mati po rodu iz Osilnice. Zaključuje, da je »navadni refleks za $\tilde{e}$ torej tu $\tilde{e}$, čeprav tudi $\tilde{e}$ ni izključen.«

16 Drugače Tijmen Pronk (Pronk, 2010, 117), ki prav tako izhaja iz Ramovševega gradiva, meni, da je kostelski ie sekundarno diftongiran monofong $*\tilde{e}$, ta pa naj bi bil še ohranjen v današnjih govorih Vasi in Banje Loke. Tako tudi Šekli (2009).

17 Tijmen Pronk (Pronk, 2010, 125, op. 50) v zvezi s kostelskim diftongom ie navaja nemški imeni za toponima Kočevska Reka (SV od Kostela) *Rieg* in *Friesach* za Staro Brezje (to ime pa so lahko s seboj prinesli tudi koroški priseljenci, kjer se prav tako nahaja kraj Friesach (Breže)).

18 Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

19 Banja Loka je omenjena samo enkrat, in sicer na prvi strani tipkopisa poročila s terena v Vasi: »V smeri proti Kočevju v Moravi že govore drugače, medtem ko imajo vasi Vrh, Colnarji, Kostel, Nova Sela, Banja Loka in drugi manjši zaselki v okolici Fare in Kostela enako govorico.« Nikjer v poročilu pa gradivo Banje Loke ni navedeno, niti ni nikjer omenjeno, da bi bil to eden izmed okoliških krajev, kjer je Logar preverjal reflekske.

20 Tako so pri Horvatovi poimenovani govori med Srobotnikom in Grgljem.

Horvatova prav tako ugotavlja (Horvat, 1994, 311, op. 14), da Jurkovičevo gradivo, ki ga v *Dialektih* navaja Ramovš, ne spada v nobenega od navedenih samoglasniški sestavov in da manjka vzporednost razvoja **ě* in **ō*, na podlagi česar je Ramovš razumljivo sklepal, da gre za mešani govor.

Do dvojničnih refleksov v Banji Loki je najverjetneje prišlo nekoliko drugače. Kaže, da je inovacija zgodnjega podaljševanja kratkoakutiranih nezadnjih besednih zlogov, do katere je prišlo okoli 14. stoletja, izostala v delu teh obrobni govora, vendar pa je bila še vedno relativno zgodnja. Posledično sta se oba jata določen čas razvijala različno. Predvidevam, da je kasneje prišlo do diftongizacije tudi v nekdanj akutiranem jatu, vendar se je ta novi diftong razlikoval od »starega« diftonga iz stalno dolgega jata, diferenciacija je torej obstajala. Razvoj naj bi šel tako: issln. **ě* > JV **ei* > J sln. **ei* > dol. **ei* > kost. **ē* > Banja Loka *ē*; issln. **ě* > JV **e* > del J sln. **ē* > del dol. **ei* > kost. **ē* > Banja Loka *ē*. S tem je morda mogoče razložiti dvojne reflekske v Banji Loki.

1.4 Refleks issln. **ō*

Refleksi stalnodolgega *o* so v kostelskem narečju bodisi *u*-jevske bodisi *o*-jevske barve. Govori SZ dela izkazujejo *u*-jevski refleks (*u*(:) < issln. **ō*), razlike so le v kvantiteti (govor Drage in okolice ima *o*-jevski refleks), govori na JV delu pa imajo na tem mestu ozek *o*-jevski refleks (*o*: oz. *ô*: < issln. **ō*). Tako tudi govor Banje Loke, ki ima refleks *o*:

Ramovš (1935, 142) za kostelske govore za issln. **ō* (in issln. **ō*/*ō̃*–) podaja refleks *uo*. Tak diftonski refleks ima danes le govor Babnega Polja (*u:ə*).²¹

To omenja tudi Tine Logar v svojem poročilu s terena (z dne 26. januarja 1957)²² v Vasi Fari pri Kostelu. Logar ima za refleks issln. **ō* dolgi ozki *o* (*o*:) in ožjo različico *ô*:. Kot pri jatu tudi tu domneva, da so Ramovševi primeri z inovacijskim *uo* prikaz starejšega stanja, da je torej prišlo do monoftongizacije *uo* > *o*:/*ô*:. V dveh primerih pa je Logar zabeležil celo *u*: in zapisal: »Ramovš tudi v tem primeru navaja za kostelščino *ūo*, o čigar nekdanji eksistenci prav zaradi današnjega *ō* in zaradi *-u* v tipu *měsu* ne dvomim« (3. stran tipkopisa). Zadnji omenjeni primer (tip '*mesu*') dalje povezuje s končniškim **-ē* (v rod. ed. in im./tož. mn.) pri terciarno naglašanih

samostalnikih ženske a-sklanjatve, katerega refleks je *-i* (v nasprotju z refleksom *-e* < **-ē* pri samostalnikih, pri katerih ni prišlo do terciarnega premika cirkumfleksa). Prav tu prepozna paralelni razvoj izglasnih **-ō* in **-ē* (6. stran tipkopisa). Vendar pa govor Banje Loke²³ ne pozna razvoja izglasnega **-ē* > *-i* pri terciarno naglašanih samostalnikih ženskega spola, saj je na tem mestu ponaglasna dolžina.

Umestitev govora Banje Loke v dolensko narečno ploskev predvideva sledeči razvoj: *o*: < dol. **ū* < J sln. **ou* < issln. **ō*. Vendar pa se kot problematična kaže izpeljava monoftonga *o*: iz dol. **ū*. Šekli (2013, 39) ni prepričan, da je v teh govorih prišlo do dolenske *u*-jevske monoftongizacije, temveč predvideva, da ti govori na obrobju dolenske narečne ploskve predstavljajo narečni otok z izostankom dolenske monoftongizacije.²⁴

Prav tako govor Banje Loke pri terciarno naglašanih samostalnikih izkazuje različne barve ponaglasnih vokalov glede na odprtost zloga. Refleks ponaglasnega vokala s ponaglasno dolžino v zadnjem odprtem zlogu se razlikuje od refleksa v zadnjem zaprtem zlogu, npr.: Banja Loka²⁵ '*kulu*:', '*nebu*:', '*uku*:', '*lipu*:', '*telu*:' '*koko*:š', '*gospo*:t.²⁶ Te različne reflekske je težko zadovoljivo razložiti z neposredno izpeljavo iz dol. **ū*.

Posredi je skoraj zagotovo moral biti diftong. Morda je bil to diftong *uo*, kot predvideva Logar, ki pa se zanaša predvsem (samo?) na Ramovševo gradivo.

Morda lahko razvoj stalno dolgega *o* povežemo z hipotetično odsotnostjo zgodnje diftongizacije kratkoakutiranega jata v nezadnjih besednih zlogih. Predvidevati je, da tako kot ni prišlo do inovacije zgodnjega podaljšanja nezadnjih kratkoakutiranih zlogov, tako tudi ni prišlo do monoftongizacije oz. inovacije J sln. **ou* > dol. **ū*.²⁷ Obe inovaciji se namreč datira nekako v 14. stoletje. Vzhodni del obravnavanih govorov bi tako predstavljal obrobni del v dolenski skupini, kjer do omenjenih inovacij ni prišlo.²⁸ S tem je predviden tudi vzporedni razvoj issln. **ō* in **ě*.

Logar morda pravilno povezuje paralelni razvoj izglasnih **-ō* in **-ē* pri terciarno naglašanih leksemih, a nekdanji diftong bi bil lahko tudi dol. **ou*, ki v tipu *meso* naglasi svoj drugi del, izglasni diftong dol. **-ie* (< **-ē*) pa prav tako svoj drugi del. Paralelnost, ki jo predvideva Logar, je tako ohranjena (Logar, 1996, 320).

V zvezi z že prej omenjenimi terciarno naglašanimi

21 Tudi govor Delnic v Republiki Hrvaški.

22 Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

23 Tako tudi sosednji govor Delača.

24 V Šekli 2013: 39 je napačno podan refleks za govor Banje Loke za *o*-jevski nosnik, kjer piše, da ni prišlo do sovpada *o*-jevskih glasov. Refleksi za *o*-jevske glasove v Banji Loki so enaki ('*kō:ža* = '*zō:p*', '*gō:ba*').

25 Tako tudi govor Delača: '*kulu*:', '*uku*:', '*lipu*:', '*sixu*:' '*koko*:š.

26 Tako tudi issln. **ō*: '*mesu*:' '*golo*:p.1

27 Položajni izostanek monoftongizacije izkazujejo tudi npr. obrobni govori dolenske narečne ploskve (notranjski govori Vipave in okolice), ki so definirani kot narečni otoki (Šekli, 2010, 306).

28 Pronk (2010, 121) je mnenja, da v dolenskih in t. i. zahodnih goranskih govorih ni prišlo do diftongizacije **ō* v **ou*, ampak da je prišlo neposredno do razvoja v **ū*. Dalje razlaga refleks *o*: v govoru Prezida (poleg Babnega Polja) kot drugotno razvit iz **ū* zaradi pritiska samoglasnika **ū*, ko je le-ta začel izgubljati svojo preglašenost in se začel vračati v **u*.

samostalniki predvidevam, da je kronološko najprej prišlo do umika cirkumfleksa s končnega odprtega zloga, kjer je prevladal prvi del diftonga *uo* (ali drugi del diftonga *ou*). Kronološko kasneje je prišlo do umika cirkumfleksa v zadnjem zaprtem zlogu. To tipologijo umika cirkumfleksa najdemo tudi v govoru Žirovske kotline v poljanski dolini (Beguš, 2011, 30) in v nekaterih južno-belokranjskih govorih, kjer je izveden terciarni umik pri tipu *oko*, ne pa tudi pri tipu *golob* (Logar, 1996, 84).²⁹ Nasploh tipologijo umika naglasa na predhodni zlog morda posredno potrjuje edini primer iz Banje Loke 'paku: 'pekel', kjer ohranjena ponaglasna dolžina verjetno priča o tem, da je v zadnjem zaprtem zlogu kasneje prišlo do umika na prednaglasno nadkračino kot v odprtem zlogu (prim. Banja Loka 'magla, s'taza).

2 FONOLOŠKI OPIS GOVORA KRAJA BANJA LOKA

2.1 Inventar

2.1.1 Vokalizem

2.1.1.1 Dolgi naglašeni

i: *ü* *u:*
ɛ:
ɐ: *o:*
e: *a*

2.1.1.2 Kratki naglašeni

i *u*
 o
ɐ *ɔ*
e *o*
 a *ɾ*

2.1.1.3 Dolgi nenaglašeni

i: *ü:* *u:*
ɛ:
e: *o:*
 a:

2.1.1.4 Kratki nenaglašeni

ü
ɐ
e *o*
a *ɾ*

2.1.2 Konzonantizem

2.1.2.1 Zvočniki

v *m*
ɥ *l* *r* *n*
j *ʎ* *ɲ*

2.1.1.2 Nezvočniki

p *b* *f*
t *d*
c *s* *z*
č *š* *ž*
k *g* *x*

2.1.3 Prozodija

Govor pozna kvantitetne opozicije v naglašanih in nenaglašanih zlogih. Inventar prozodemov vsebuje dva naglasa ('*V̄*, '*V*) ter nenaglasno kračino in ponaglasno dolžino (*V̄*, *V*).

2.2 Distribucija

2.2.1 Vokalizem

Dolgi naglašeni vokali nastopajo samo v nezadnjem zlogu. Dolgi nenaglašeni vokali nastopajo samo v zadnjem zaprtem ali odprtem zlogu. Kratki vokali nastopajo samo v zadnjem oz. edinem zlogu, v nezadnjem zlogu vedno le kot posledica mlajšega naglasnega umika z zadnjega zloga in praviloma s ponaglasno dolžino.

Fonem *i* nikoli ne nastopa v nenaglašenem položaju.

Fonem *u* ni mogoč v vzglasju zaradi protetičnega *v*, ki nastopa pred njim.

²⁹ Da je pri tipu *oko* res prišlo najprej do pomika nato pa do umika, Logar dokazuje z akutom na prvem zlogu, v nasprotju s cirkumfleksom v tipu *golob* (Logar, 2006, 84).

a: < *ā	<i>g'ra:t, p'ra:x, v'ra:t, s'la:p, 'ka:u 'kal', 'pa:s, d'la:n, 'ga:s 'gaz', d'va:; k'ra:l, x'ra:st, 'ja:pno 'apno'; t'ra:va, g'la:va, b'ra:da; o'ta:va, 'pa:u, 'za:ic, x'la:pac, o'pa:ilak 'pajek', prid. dol. obl. m. s'ta:re;</i>	u: < *ī	<i>'vu:k, 'du:k, 'žu:na, 'pu:n, 1. os. ed. sed. 'ku:nem 'kleti', 1. os. ed. sed.: 'du:ban 'dolbsti', 'pu:nem 'polniti', 'tu:čen 'tolči'; 'vu:na, im. mn. 'pu:xe 'polh', 'du:ga, 'pu:na; 'tu:č 'tolč';</i>
< *ā-	<i>'ja:vor, g'ra:bər 'gaber', k'ra:va, m'la:ka, 'pa:lca, 'ma:tə, s'la:ma, 'ja:goda, rod. ed. b'ra:ta, prid. nedol. obl. ž. s'ta:ra;</i>	< *ī-	v zadnjem zaprtém/ edinem zlogu
< *ā	<i>'da:n, 'ma:x, 'ta:st, 'ča:st, 'la:š 'laž', 'la:n, 'pa:n;</i>	< *ō	v primeru <i>'mu:dar;</i>
< *ā-	<i>'ma:ša, 'ta:šča, 'sa:ne 'sanje', 3. os. ed. sed. po'sa:xne, pre'ma:kne, 'ga:ne 'ganiti';</i>	ū: < *ū	<i>'lū:č, 'vū:š, 'sū:x, g'lū:x; k'lū:č, 'dū:ša, 'sū:ša, p'lū:ča, 1. os. ed. sed. 'lū:pən 'lupiti'; 'vū:sta; 'lū:kna, x'rū:ška, o'lū:pak; 'mū:xa, k'lū:ka, rod. ed. k'rū:xa;</i>
		< *ū-	
2.3.1.2 Kratki naglašeni			
o: < umično nagl. o	<i>'ko:tou 'kotel', 'ko:sa, 'ko:za, 'no:ga, 'o:sa, 'po:grep, 'go:ra, 'so:va: 'o:vas 'bo:žič, 'ko:nc, 'to:rak, 'lo:nc;</i>	issln.	gradivo
< *o po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v primeru	<i>'o:bət 'obed';</i>	i < *ī	v zadnjem zaprtém/ edinem zlogu <i>'miš, 'nič, 'sit, 'bik;</i>
< redko *ō-	<i>'vo:gə 'vogal', 'ro:ka;</i>	< red-ko *ī	<i>'sin, 'zit;</i>
		< *i + $\bar{V}$	pod terc. nagl. <i>'ime:, 'živa:u;</i>
o: < *ō	<i>'zə:p, 'mə:š, d'rə:k 'drog' 'rə:p, 'sə:t, k'lə:p; 'pə:t, 'gə:ska, 'rə:pčək; primer. 'ə:žje 'ozek', p'rə:tje; 'pə:pak, 'gə:bac;</i>	< *i + $\bar{V}$	po umiku novega akuta <i>'zida:r;</i>
< *ō-	<i>'də:ga, 'gə:ba, 'tə:ča;</i>	< *i	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga
< *ō	<i>'nə:č, 'nə:s, 'mə:č, 'və:s, 'rə:k, 'nə:ft, 'bə:k, 'kə:st, g'nə:ī, 'mə:st, 'lə:ī 'loj', 'və:sak, p'lə:t, 'pə:le;</i>	< *ě + $\bar{V}$	pod terc. nagl. <i>'sinu:, 'lipu:, 'cidi:t 'cediti';</i>
< *ō-	<i>'və:la 'volja', 'kə:ža, 'xə:ja, 'no:šna, š'kə:da, 'də:ta, 'kə:ra 'skorja', 1. os. ed. sed.: 'nə:sən, p'rə:sən;</i>	< *u + $\bar{V}$	pod terc. nagl. <i>'sixu:, 'ši:ti 'sušiti', 'di:ti, im. mn. 'vi:ši 'uš', im. mn. 'lidi: 'ljudje';</i>
o: < *ō v položaju ob r	<i>se'rə:ta;</i>	< *u + $\bar{V}$	po umiku novega akuta <i>3. os. ed. sed. 'ši:ti;</i>
		< *e + $\bar{V}$	pod terc. nagl. v položaju za v <i>'viče:r;</i>

ę	< *-ù	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>k'rɛx, s'kɛp, 'kɛp, 'tɛ, 'čɛt</i> 'čùt';	a	< *-à	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>b'rat, 'gat, 'fant, 'las 'laz', g'rax, prid. m. zd'raf, tož. 'nas 'mi';</i>
	< *u	po umiku novega akuta	<i>'žɛpan</i> 'župan';		< *a + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	<i>m'ravi:nc, 'tako:;</i>
	< *u	po nagl. umiku	<i>s'tɛde:nc</i> 'studenec';			po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>m'lati:č, 'zače:t 'začet', 'zape:t 'zapet';</i>
	< *-ě	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu v primeru	kratki nedol. <i>p'lɛt</i> 'plet';			po umiku novega akuta	<i>'pasti:r, 'paɪda:š;</i>
	< *ě + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	<i>s'něžɛ:n, 'sɛdɛ:t;</i>		< *-ə		prid. m.: 'vaškɛ prid. m. 'pasjɛ 'pasji', 3. os. ed. sed. 'paxne 'pahniti';
	< *o	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>d'lɛbok</i> 'globok';		< *-ə	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>'pas, 'vas, 'tašč, 'bat, 'daš;</i>
e	< *-è	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>k'met, 1. os. ed. sed. ž'ren</i> 'žreti', 'nest 'něst', <i>p'lest</i> 'plèst';	o	< *-ò	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>š'kof, 'koš, 'koñ, d'no, g'rop, st'rop, 'pot;</i>
	< *e + ($\bar{V}$)	pod terc. nagl.	<i>'pepe:ɥ, 'nebu:, 'peru, rod. ed. 'meda:;</i>		< *o + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	<i>'golo:p, 'koko:š, prid. m. 'bola:n;</i>
	< *e + ($\bar{V}$)	po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. 'leži: 'ležati';			po umiku novega akuta	<i>'kova:č, 'koma:r;</i>
	< *-è	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>'zet;</i>			po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'modra:s;</i>
	< *ɛ + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	<i>'mesu:, rod. ed., im. mn. 'pesti:;</i>	ø	< *-ò	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>'pøt, š't'røk, k'røp;</i>
	< *ě	v položaju ob r	<i>z'ver;</i>		< *o + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	<i>'komo:ɥc, rod. ed. 'vøza, tož. mn. 'nøge:;</i>
	< *ě + ($\bar{V}$)	pod terc. nagl.	<i>'testu, 'telu:;</i>			po umiku novega akuta	<i>'køša:r, gos'pøda:r;</i>
	< *ě + $\bar{V}$	po umiku novega akuta	<i>'mexü:r;</i>		< redko *o-		<i>'møškɛ:;</i>
					< *o + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	im. mn. 'zøbi:;
	< *i + $\bar{V}$	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga v položaju pred r	prid. m. 'šero:k;		< *-ě	v zadnjem zaprtem/edinem zlogu	<i>'søn 'sèm';</i>
o	< *o + $\bar{V}$			ö	< *o + $\bar{V}$	pod terc. nagl.	rod. ed. 'kosti:, 'golo:p, 'gospo:t;

u	< red-ko * <i>ī</i>		<i>'čun, 'suza;</i>	ę	< * <i>ē</i>	po terc. umiku	<i>'sɤcɛ:, s'nežɛ:n, 'sɛdɛ:t;</i>
	< * <i>ĭ</i>	v zadnjem zaprtem/ edinem zlogu	<i>'pux, 'duk;</i>		< * <i>ę</i>	po terc. umiku	<i>'ime:;</i> v končnici rod. ed./im./tož. mn. ž.: <i>g'lave:, 'b'rade:;</i>
	< * <i>ĭ</i>	po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. <i>'muči:n</i> 'mučiti';				
	< * <i>o</i> + <i>Ṽ</i>	pod terc. nagl.	<i>'uku:, im. mn. 'uči:, 'kulu:,</i> rod. ed. <i>'suli:;</i>	eɾ	< * <i>ē</i>	po terc. umiku	<i>'viče:r;</i>
		po umiku novega akuta	1. os. ed. sed. <i>'buji:n se</i> 'bati se', 3. os. ed. sed. <i>'kusi:</i> 'kositi';		< * <i>e</i>	po nagl. umiku	<i>s'tɛde:nc</i> 'studenec';
					< * <i>ę</i>	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'zače:t</i> 'začet', <i>'zape:t</i> 'zapet';
ü	< * <i>ū</i>	v položaju ob <i>j</i>	<i>'jütro;</i>				
ɪ	< * <i>ɪ</i>		<i>'pɪst, im. mn. 'pɪstɛ, s'mɪt,</i> <i>'tɪt, 'kɪst, 'vɪx, 'kɪma, 'čɪm;</i>	aɾ	< * <i>a</i>	po terc. umiku	<i>'živa:u, rod. ed. 'vɔza:,</i> <i>'meda:, prid. m. 'bola:n;</i>
	< * <i>ɪ</i> + <i>Ṽ</i>	pod terc. nagl.	<i>'sɤcɛ:;</i>			po umiku novega akuta	<i>'čuda:k, 'zida:r, 'kova:č,</i> <i>'koša:r, 'paɪda:š,</i> <i>gos'pɔda:r;</i>
		po umiku novega akuta	3. os. ed. sed. <i>'gɪmi:</i> 'grmeti';		< * <i>a</i>	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>'modra:s;</i>
		2.3.1.3 Dolgi nenaglašeni					
issln.		gradivo					
ɪɾ	< * <i>i</i>	po terc. umiku	<i>'mazi:nc, m'ravi:nc, 'cidi:t</i> 'cediti', <i>'šiši:t</i> 'sušiti'; 3. os. ed. <i>'šiši:, 'diši:t;</i> rod. ed. <i>'suli:, rod. ed. d'lani:,</i> im. mn. <i>'uči:, rod. ed.,</i> im. mn.: <i>'pesti:, 'viši: 'uš';</i>	oɾ	< * <i>o</i>	po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	prid. m. <i>'šero:k;</i>
		po umiku novega akuta	<i>'pasti:r;</i> 1. os. ed. sed.: <i>'buji:n se</i> 'bati se', <i>'muči:n</i> 'molčim', 3. os. ed. sed.: <i>'kusi:</i> 'kositi', <i>'leži:;</i>		< * <i>ō</i>	po terc. umiku	<i>'tako:, 'koko:š, 'gɔspo:t,</i> <i>'kɔmo:uɔ, or. ed. s 'kɪvjo:;</i>
		po umiku naglasa z zadnj. kratk. zaprt. zloga	<i>m'lati:č;</i>		< * <i>ɔ</i>	po terc. umiku	<i>'golo:p</i> 'golob';
	< * <i>-je</i>	po terc. umiku	im. mn. <i>'lidi:</i> 'ljudje';	uɾ	< * <i>-o</i>	po terc. umiku	<i>'sinu:, 'lipu:, 'sixu:, 'nebu,</i> <i>'peru, 'uku:, 'kulu:, 'telu:;</i>
				üɾ	< * <i>u</i>	po umiku novega akuta	<i>'mexü:r;</i>

2.3.1.4 Kratki nenaglašeni

issln.	gradivo
ε < * <i>Ǟǣ</i>	'o:rɛx, 'sɔ:sɛt;
< * <i>ǞǗ</i>	lɛ'sica;
< * <i>ǞǗ</i>	'pɛ:lɛn, g'ra:bɛt, 'vü:šɛnca, za'ti:lnɛk, 1. os. ed. sed. 'xɔ:dɛn 'hoditi', 3. os. ed. sed. 'xɔ:dɛ, del. na -l ž.: 'tū:lɛla 'tuliti', 'kū:pɛla 'kupiti';
< * <i>-i</i>	'ma:tɛ, nɛ'bɛ:šɛ, člo'vɛ:šɛ; v končnici im. mn. m.: o'rɛ:xɛ, s'va:tɛ, b'ra:tɛ; v končnici or. mn. z 'žɛ:namɛ, z nɔ'ga:mɛ; 3. os. ed. sed. 'lɔ:vɛ 'loviti', 'ži:vɛ 'živeti', m'la:tɛ; vel. 'paxnɛ 'pahniti', 'no:sɛ; del. na -l mn. 'na:šlɛ, 'ži:vɛlɛ;
< * <i>ǞǗ</i>	lɛ'pɪ:ná;
< * <i>ǞǗ</i>	'pazdɛxa;
< * <i>-u</i>	b'li:zɛ;
< * <i>-ǣ/*-i/*-u</i> ³²	v končnici daj./mest. ed. m./sr.: b'ra:tɛ, 'sɪnɛ, 'lɛtɛ;
< * <i>-ǣ/*-i</i> ³³	v končnici daj./mest. ed. ž.: 'ma:terɛ, 'žɛ:nɛ, 'no:gɛ, 'mɪ:zɛ;
< sekundarni ə po redukciji	klü'ča:vɛnca;
e < * <i>Ǟǣ</i>	'pa:met, 'ja:stɛp;
< * <i>-ɛ</i>	'tɛ:lɛ, 'dɛ:tɛ, 'fa:ntɛ, v'rɛ:me, 'sɛ:me; rod. ed./im./tož. mn. ž.: 'žɛnɛ, 'mɪ:zɛ;
< * <i>ǞǗ</i>	lɛ'no:ba, lɛ'sni:ka, lɛ'vi:ca, rɛ'sni:ca, prid. m. lɛ'sɛ:n;
< * <i>ǞǗ</i>	prid. sr. zɛ'lɛ:no, prid. ž. vɛ'sɛ:la, bɛ'sɛ:da, rod. ed. tɛ'lɛ:ta, sɛ'ki:ra;
< * <i>Ǟǣ</i>	1. os. ed. sed. 'nɛ:sɛn, 1. os. mn. sed. 'nɛ:sɛmo;
< * <i>-e</i>	'mɔ:rjɛ, 'pɛ:rjɛ, 'kameńɛ; 3. os. ed. sed.: 'nɛ:sɛ, 'tɛ:čɛ, 'pɛ:čɛ;

a < * <i>ǞǗ</i>	'ža:gat, 'dɛ:lat;
< * <i>-a</i>	'ja:goda, g'la:va, x'rü:ška, k'ra:va, s'va:ra 'sora', s'taza;
< * <i>ǞǗ</i> ³⁴	pan'dɛ:łak, sa'bɔ:ta;
< ə v priponah *-əc, -ək	x'la:pac, x'lɛ:bac, 'ko:sac, 'cɛ:pac, ž'rɛ:bac, 'pɛ:sak, 'to:rak, 'pɛ:tak;
o < * <i>ǞǗ</i>	o'lü:pak;
< * <i>ǞǗ</i>	'ja:goda;
< * <i>-o</i>	'lɛ:to, 'mɛ:sto, ko'lɛ:no;
< * <i>ǞǗ</i>	ko'sɛ:nca 'gosenica';
< * <i>ǞǗ</i>	'žɛ:lot;
< * <i>ǞǗ</i>	tož. ed. ž.: 'mi:zo, 'li:po;
< * <i>ǞǗ</i>	'ja:boko;
ü < redko * <i>ǞǗ</i>	klü'ča:vɛnca;
ɣ < * <i>r + ǣ/i/u/ǞǗ</i>	dɣ'ži:na 'družina', čɣ'pü:na 'črepinja', pɣ'gi:šɛ, del. na -l ž. pɣ'na:šala;

2.3.1.5 Onemitev samoglasnikov

ǞǗ v priponi *-ica	'pa:lca, klü'ča:vɛnca, ko'sɛ:nca 'gosenica';
ǞǗ v priponi *-əc	s'tɛdɛ:nc 'studenec', 'kɔzoɥc;
Ǟǣ v priponi *-ɛc	'za:ɛc;

2.3.2 Konzonzatizem

Soglasniki so nastali iz enakih izhodiščnih splošno-slovenskih soglasnikov, poleg tega pa še:

izvor	gradivo
f < * <i>v</i> pred nezvenečimi nezvočniki in v izglasju	'o:fca, 'bɣf, 'čɣf, zd'raf, p'raf 'prav', rod. mn. 'mišɛf;
ɣ < * <i>l</i> v priponi *-əc	'kɔzoɥc, 'kɔmo:ɥc, 'pa:ɥc, ka'za:ɥc;
< * <i>-l</i> < skupina * <i>dl/*tl</i>	del. na -l m.: 'jɛ:ɥ 'jesti', 'paɥ 'pasti', 'bɔ:ɥ 'bosti', p'reɥ 'presti', c'vaɥ 'cvesti', p'leɥ 'plesti';

³² Za daj./mest. ednine samostalnikov moškega in srednjega spola se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema.

³³ Za daj./mest. ednine samostalnikov ženskega spola a-sklanjatve se ne da nedvoumno določiti izvora končniškega morfema.

³⁴ Akanje je redko in nedosledno.

v	< kot proteza pred *u-	'vü:zda 'uzda', 'vü:na 'ujna', 'vü:jac 'ujec';
j	< kot proteza pred *a- < skupaj z l < *j	'ja:pno 'apno'; 'o'pa:ilak 'pajek';
l	< *l̥ na začetku besede < *l < skupina *dl/*tl	k'lü:č, p'lü:ča; a tudi: k'lü:ka; del. na -l ž.: 'pa:la 'pasti', 'bo:la 'bosti', p'rē:la 'presti', 'jē:la 'jesti', p'le:la 'plesti', c'vala 'cvesti';
l̥	< *l̥ na koncu besede < -lj- < *-l̥j-	s'tē:l̥a, 'ze:m̥la, rod. ed. k'ra:l̥a; 'zē:l̥e, 'o:gale, 'o:l̥e;
n	< *-m	or. ed. s 'pē:ron 'pero', s s'tri:con, s 'ko:n̥en; mest. ed. nedol. obl. prid. m. p̥ar 'laxk̥en, or. ed. nedol. obl. prid. m. z 'laxk̥en; 'ka:n; 1. os. ed. sed.: 'buji:n se, g'rē:n 'iti', 'ži:v̥en, 'ku:n̥en 'kleti', 'na:iden, 'pi:šen, 1. os. ed. prih. 'b̥o:n 'biti';
ñ	< *ñ na vzglasju < *ñ za soglasnikom < *ñ za samoglasnik. < *ñ < *-n̥j-	'ñi:va, or. ed. š 'ñin; 'l̥ü:k̥na; a tudi og'ñi:šče; s 'ko:n̥en, 'pa:n̥, s'ke:den̥; a tudi 'o:gen; 'kameñe, z'na:meñe, b'ri:ñe;
t̥	< *t verjetno položajno v primeru	im. mn. s'vaťe 'svat';
d̥	< *d verjetno položajno v primeru	s'ke:den̥;

2.3.2.1 Izguba glasov

vd- → d-	do'vi:ca 'vdova';
vs- → s-	'se:, 'sak;
vz- → z-	1. os. ed. sed. 'za:men, 3. os. ed. z'di:gne;
pš- → š-	še'ni:ca;
pt- → t-	'ti:ca 'ptica';

2.3.2.2 Ostali pojavi

2.3.2.2.1 Asimilacija

gl → dl	d'lēbok;
čb → žb	ž'bü:la 'čebula', ž'bē:la 'čebela';
xč → -šč	'ni:šče, š'či;
xt → ft	'n̥o:ft;
tj → cj	c'ja:, c'ja:keĭ 'tjakaj' (vendar: 'trē:tjē, naprk'lē:tjē);
t → k	s'pē:kē 'spet'; ³⁵
s-š → š-š	'ši:ši:t;

2.3.2.2.2 Diferenciacija

tl → kl	'na kla;
tn → kn	k'na:lo;
ym- → xm-	xm'rē:t 'umret', x'mit 'umit';
yb- → xb-	x'bit 'ubiti';

2.3.3 Prozodija

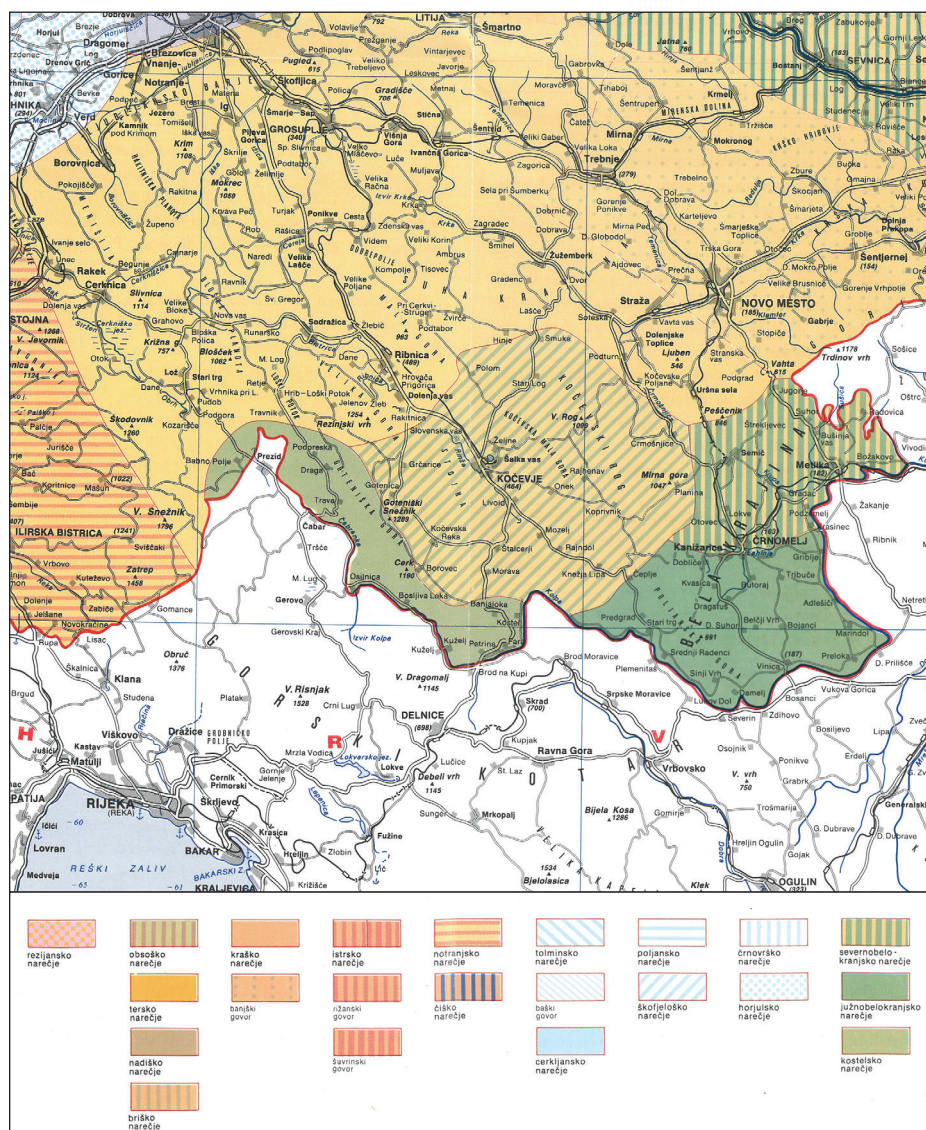
Govor pozna vse splošnoslovenske naglasne spremembe, od nesplošnoslovenskih pa naslednje: t. i. umik na prednaglasno kračino (s'te:gno, 'če:lo, 'go:ra, 'so:va), umik na prednaglasno nadkračino ('magla, s'taza), terciarni premik cirkumfleksa (m'ravi:nc, 's̥r̥c̥e:, 'živa:u, 'ko-ko:š), umik dolgega akuta z zadnjega zaprtega zloga na predhodni (dolgi ali kratki) zlog ('mexü:r, 'zida:r, 'kova:č, 3. os. ed. sed. 'leži:) in umik naglasa s končnega kratkega zaprtega zloga na predhodni zlog (m'lati:č, 'zape:t, 'modra:s).

3 SKLEP

Obravnava govora Banje Loke na fonološki ravni je pokazala, da kljub nekaterim nepričakovanim razvojem - nevzporeden razvoj stalno dolgega jata in kratkoakutiranega jata v nezadnjih zlogih ter refleks stalno dolgega o - še vedno lahko izpeljujemo ta krajevni govor iz dolenske narečne ploskve, če ga obravnavamo kot narečni otok, na katerem ni prišlo do dveh inovacij, ki ju datiramo v 14. stoletje.

To pa ni osamljen pojav. Za govora krajev Dovje in Mojstrana, ki ju diahrono uvrščamo v gorenjsko narečno ploskev, se predvideva, da do monoftongizacije Jsln. *eĭ in Jsln. *ou ni prišlo. Diftonga v tej obliki namreč poznata govora še danes. Prvotno se je domnevalo, da gre za vpliv dolenskih priseljencev, danes pa velja prepričanje, da ta dva krajevna govora predstavljata narečni otok, na katerem do inovacije v 14. stoletju ni prišlo, in izkazujeta arhaična refleksa (Škofic, 2013, 19, Logar, 1962/63, 309, Greenberg, 2002, 135).

³⁵ V tem primeru gre najverjetneje za prehod t → k. O tem sicer piše tudi Ramovš (1924, 227), vendar omenja zgolj prehod t → k v položaju pred i (npr. proti → ptoči).

Del Karte slovenskih narečij, 1986 (avtorja Tine Logar, Jakob Rigler).

THE SPEECH OF THE TOWN OF BANJA LOKA (SLA T283) (BASED ON MATERIAL FOR THE SLA)

Januška GOSTENČNIK

Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language, Dialectological section, Novi trg 4, 1000 Ljubljana, Slovenia
januska.gostencnik@zrc-sazu.si

SUMMARY

The aim of this paper is to present the local speech of the town of Banja Loka in the form of a phonological description which offers a synoptic insight into the material which was gathered by Milojka Glavič-Štampfl in the year 1983. The speech is included in the Slovenian linguistic atlas (SLA T283) from which Volume one - Človek (telo, bolezn, družina) - was published in the year 2011 and volume two - Materialna in kulturna dediščina v slovenskih

narečjih - is being prepared. Phonological descriptions of speeches included in the SLA can contribute to a better knowledge of the Slovene dialects and help to an easier understanding of the dialectal material.

The speech of Banja Loka is classified as a part of the Kostel dialect within the Lower Carniolan dialect group. Characteristic of it is a significant Lower Carniolan vocal development and all stress movements which are typical for the Kostel dialect were consistently carried out.

Key words: Banja Loka, Kostel dialect, Lower Carniolan dialect group, Slovenski lingvistični atlas;

VIRI IN LITERATURA

SLA zapis za Banjo Loko (SLA T283), Milojka Glavič-Štampfl, 1983.

Beguš, G. (2011): Relativna kronologija naglasnih pojavov govora Žirovske kotline poljanskega narečja. Slovenski jezik Slovene linguistic studies, 8. Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Lawrence, University of Kansas, Department of Slavic Languages and Literatures, 1933.

Bezljaj, F., Snoj, M., Furlan, M. (1976): Etimološki slovar slovenskega jezika. Prva knjiga. A–J. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Bezljaj, F., Snoj, M., Furlan, M. (1982): Etimološki slovar slovenskega jezika. Druga knjiga.

Bezljaj, F., Snoj, M., Furlan, M. (1995): Etimološki slovar slovenskega jezika. Tretja knjiga. P–S. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Bezljaj, F., Snoj, M., Furlan, M. (2005): Etimološki slovar slovenskega jezika. Četrta knjiga. Š–Ž. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Gostenčnik, J. (2013): Izglose na stiku slovenskega kostelskega narečja in kajkavskega goranskega narečja : doktorska disertacija (mentorica: red. prof. dr. Alenka Šivic-Dular, somentorica: izr. prof. dr. Jožica Škofic). Ljubljana.

Greenberg, M. (2002): Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika. Maribor, Aristej.

Horvat, S. (1994): Nekaj naglasnih in fonoloških značilnosti slovenskega kostelskega govora. Slavistična revija, 42, 2/3. Ljubljana, Slavistično društvo Slovenije, 305312.

K–O. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Logar, T. (1963/63): Današnje stanje in naloge slovenske dialektologije. Jezik in slovstvo, 8. Ljubljana, Slavistično društvo Slovenije, 16, 307312.

Logar, T. (1996): Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave. Uredila Karmen Kenda-Jež. Ljubljana, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

Logar, T. (26. 1. 1957): Poročilo s terena v Vasi Fari pri Kostelu. Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

Logar, T. (7. 2. 1957): Poročilo s terena v Osilnici. Tipkopis hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

Pronk, T. (2010): Rani razvoj goranskih govora. Razprave Inštituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 36/1. Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 97133.

Ramovš, F. (1924): Historična gramatika slovenskega jezika: II. Konzonantizem. Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

Ramovš, F. (1931): Dialektološka karta slovenskega jezika. Ljubljana, Rektorat Univerze kralja Aleksandra.

Ramovš, F. (1935): Historična gramatika slovenskega jezika: VII. Dialekti. Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

Ramovš, F. (1995): Kratka zgodovina slovenskega jezika I. Ljubljana.

Rigler, J. (2001): Zbrani spisi. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Snoj, M. (2009): Slovenski etimološki slovar. Ljubljana, Modrijan.

Šekli, M. (2009): Merila določanja mej med slovenskimi narečji in podnarečji. Slovenska narečja med sistemom in rabo. Obdobja, 26. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 291318.

Šekli, M. (2013): Zemljepisnojezikovna členitev kajkavščine ter slovensko-kajkavska jezikovna meja. Slovenski jezik Slovene linguistic studies, 9. Ljubljana, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Lawrence, University of Kansas, Department of Slavic Languages and Literatures, 353.

Škofic, J. (2013): Fonološki opis govora Dovjega. Slavica Centralis, 1. Maribor, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1837.